

בס"ד. ש"פ ויצא, ט' כסלו, ה'תשי"ב.

בלתי מוגה

א. [לאחרי תפלת מנחה התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לדבר אודות בעל יום ההולדת וההילולא דט' כסלו, אדמו"ר האמצעי (כדלקמן ס"ב), ולפנ"ז העיר (להבעל-קורא¹) אודות המבטא דתיבת "יששכר" (בהקריאה דשחרית):]

מה ראה הבעל-קורא לדייק בהקרי דתיבת "יששכר" כמו הכתיב, בב' שיני"ן, ולא בשי"ן אחד?

האמת היא שישנם כמה דעות בדבר²:

יש דעה שקוראים תמיד — גם בפעם הראשונה, בפרשתנו — בשי"ן אחד. יש דעה שבפעם הראשונה — בפרשתנו — קוראים בב' שיני"ן, ואח"כ בכל התורה קוראים בשי"ן אחד. ויש דעה שעד פ' פינחס קוראים בב' שיני"ן ומפ' פינחס ואילך קוראים בשי"ן אחד.

ונמצא, שבכל אופן ("ווי מ'זאל נאָר טאָן") יוצאים י"ח לדעה אחת עכ"פ ("איז עס אָן אחריות").

אבל, ע"פ פנימיות הענינים, צריכים לבטא "ישכר" בשי"ן אחד: שמעתי מאדמו"ר ז"ל בביאור טעם ב' השיני"ן שביששכר — שענינו של ישכר הוא תורה³, וכיון שבתורה יש גליא דתורה ונסתר דתורה, לכן נרמז הדבר בשמו של ישכר, שנכתב בב' שיני"ן.

ועפ"ז, צריכים לבטא "ישכר" בשי"ן אחד — כי, השי"ן השני שהוא כנגד נסתר דתורה, צריך להיות באופן נסתר, שלא יתגלה בהקרי.

*

ב. אדמו"ר⁴ האמצעי — בימי נשיאותו של אדמו"ר הזקן — הי' ממונה על הדרכת האברכים הצעירים ("די יונגעלייט")⁵.

— על המבוגרים הי' ממונה הרה"צ ר' אהרן מסטראשעלע, שהי'

(1) הת' משה לברטוב.
 (2) נקבצו השיטות בתורה שלימה ח"ה ס"ע סה ואילך).
 (3) ראה במדבר פ"ג, ט"ז. ועוד.
 (4) ראה גם מכתב ז' כסלו שנה זו (אג"ק
 (5) אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ג ע' תד
 (נעתק ב"היום יום" ז תמוז).

מבוגר מאדמו"ר האמצעי [שהרי, בבוא הרה"צ ר' אהרן להסתופף אצל רבינו הזקן, בשנות המ"ם (תק"ח)⁶, הי' אדמו"ר האמצעי (שנולד בשנת תקל"ד) נער בן שמונה או עשר שנים בלבד], ולכן נתמנה הרה"צ ר' אהרן על המבוגרים, ואדמו"ר האמצעי על הצעירים. —

פעם ראה אדמו"ר האמצעי שני אברכים מטיילים ומשוחחים ביניהם בדברי חסידות, וכששאל אותם באיזה ענין דיברו ביניהם? השיבו, שדיברו אודות החידוש של הבעש"ט בענין השגחה פרטית, שהיא לא רק על מין המדבר, אלא גם על מין החי, צומח ודומם, ולדוגמא: גם עלה נובלת המתגלגלת בחוץ הוא בהשגחה פרטית, בדין ומשפט על הזמן והמקום שעלי' להתגלגל.

כאשר אדמו"ר האמצעי סיפר על כך לאביו אדמו"ר הזקן, הוסיף אדמו"ר הזקן ואמר:

לא מבעי שההשגחה פרטית היא על העלה המתגלגלת, כי אם גם על אופני טיבת גלגולה, אם ע"י אדם או ע"י נשיבת רוח וכדומה.

ג. ענין זה (שהשגחה פרטית היא לא רק על הדבר והמאורע עצמו, גלגול העלה, אלא גם על האופן שבו נעשה הדבר, ע"י אדם או ע"י רוח) — מבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר בהמאמר שיצא לאור לקראת י"ט כסלו השתא⁷, וז"ל⁸:

"לבד זאת דכל דבר שנמצא בעולם הוא בהשגחה פרטי פרטית, הנה עוד זאת שההשגחה פרטית היא גם בהסבות וסבות דסבות, וכמו עד"מ עלה הנובלת מן האילן ומתגלגלת ממקום למקום הוא בהשגחה פרטית, וגם אפילו אופן גלגולה אם ע"י רוח או בכח אדם, הוא ג"כ בדין ומשפט דהשגחה פרטית".

ומוסיף לבאר ש"יסוד דבר זה הוא כדאיתא בגמ' חולין דס"ג א': ר' יוחנן כי הוי חזי שלך, אמר, משפטיך תהום רבה⁹ .. ופרש"י .. משפטיך אף בתהום רבה, שזמנתה שלך לשפוט ולעשות נקמתך בדגת הים להמית המזומנים למות, עכ"ל, הרי שההשגחה פרטית הוא בכל דבר בהפרטי פרטים שלו".

(6) "בערך שנת תקמ"ג" — בית רבי ח"א רפכ"ו בהערה ב.

(7) ד"ה כל המאריך באחד די"ט כסלו

תרפ"ו (נדפס בסה"מ קונטרסים ח"ג בתחלתו.

ולאח"ז בסה"מ תרפ"ו ע' קנא ואילך).

(8) בספ"ג (סה"מ קונטרסים שם ע' יו"ד.

תרפ"ו ע' קנו).

(9) תהלים לו, ז.

וממשיך, ש"מזה¹⁰ הביא רבינו הזקן נ"ע ראי' ותשובה לאותן שהתווכחו עמו בדברי תורת רבינו הבעש"ט. . שמנגדי תורת הבעש"ט אומרים שהשגחה פרטית הוא רק על מין האדם, הוכיח להם רבינו הגדול בראי' טבעית שהרי בדגת הים יש דין ומשפט ומזמין את השלך לשפוט ולעשות נקמתו באותן המזומנים כו". ומסיים, "ובמדרש וישלח¹¹ דגם צפור מבלעדי שמיא לא מתצדי, דבת קול יוצא ומכריז דימוס או ספקולי כו".

ובביאור הטעם שרבינו הזקן הביא ראי' לשיטת הבעש"ט מהגמרא בחולין דוקא, ולא מהמדרש דוישלח — יש לומר, שמהגמרא בחולין יש ראי' שההשגחה פרטית היא לא רק בנוגע להדבר עצמו (כפי שמוכח גם מהמדרש דוישלח), אלא גם בנוגע לאופן וסיבת הדבר:

מהמדרש דוישלח, ש"גם צפור מבלעדי שמיא לא מתצדי, דבת קול יוצא ומכריז" — נוסף לכך שיש לפרש (כמ"ש הקהלת יעקב¹²) ש"הקול הלז הי' מהשר שלהם, שהשר שלהם משגיח גם על פרטי מינו" (משא"כ בחולין מפורש שזהו "משפטיך"¹³), יש לפרש גם שקאי על כללות המין, היינו שלולי הב"ק לא היתה יכולה להיות מציאות של ציצת ציפור כלל¹⁴, ואילו מהגמרא בחולין מוכח — כפי שמדייק כ"ק מו"ח אדמו"ר בהמאמר: (א) שההשגחה פרטית היא על נברא פרטי, ש"יש דין ומשפט" שעל ידו נקבע איזה דגים הם "המזומנים למות", (ב) שההשגחה פרטית היא גם על האופן שבו יתקיים הדין ומשפט בדגת הים — "ומזמין את השלך לשפוט ולעשות נקמתו באותן המזומנים כו".

ד. ויש לומר, שההוספה של אדמו"ר הזקן על הבעש"ט בענין השגחה פרטית היא בהתאם להוספה שלו על הבעש"ט בכללות הענין דתורת החסידות:

אודות היחס דתורת ודרך החסידות של רבינו הזקן לתורת ודרך החסידות של הבעש"ט — מבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁵ שהבעש"ט הראה איך צריכים לעבוד את השי"ת, ורבינו הזקן הראה איך אפשר לעבוד את השי"ת.

13) ראה לקו"ש ח"ז ע' 64 הערה 41.

14) ראה מפרשי המדרש והירושלמי שם.

15) אג"ק שלו ח"ב ע' שסה. סה"מ

תש"ח ע' 292 (וראה גם תו"מ ח"א ע' 190 וש"ג).

10) ראה גם רשימות הצ"צ לתהלים עה"פ (יהל אור ע' קלב).

11) ב"ר פע"ט, ו. וכ"ה בירושלמי

שביעית פ"ט ה"א (הובא בתוד"ה דימוס — ע"ז טז, סע"ב).

12) ערך השגחה.

כלומר: הבעש"ט הראה את הדבר עצמו — שצריכה להיות העבודה בדרכי החסידות, ואדמו"ר הזקן — עי"ז שהמשיך הענינים בהבנה והשגה בחב"ד — הראה את האופן שעל ידו נעשה הדבר¹⁶.

[לכאורה יכולים לשאול: הרי העיקר הוא הדבר עצמו, ולמאי נפק"מ האופן שבו נעשה הדבר? — אבל האמת היא שנוגע לא רק הדבר עצמו, אלא גם האופן שבו נעשה הדבר, וכמודגש בנוגע לכללות עבודת ה': "עבדו את ה' בשמחה"¹⁷, היינו, שנוגע לא רק העבודה כשלעצמה, אלא גם האופן שבו נעשית העבודה — בשמחה דוקא].

ועד"ז בנוגע להענין דהשגחה פרטית — שהבעש"ט גילה את הענין דהשגחה פרטית כשלעצמו, שיש השגחה פרטית על כל דבר, ואדמו"ר הזקן הוסיף שההשגחה פרטית היא לא רק על הדבר עצמו, אלא גם על האופן שבו נעשה הדבר, כנ"ל.

ה. וענין זה נתגלה ע"י (ונאמר ל) אדמו"ר האמצעי דוקא:

ההוספה בהענין דהשגחה פרטית גם בנוגע להאופן שבו נעשה הדבר, היא, כאמור, בהתאם לכללות ההוספה של אדמו"ר הזקן בתורת ודרך החסידות, שהראה איך אפשר — האופן — לעבוד את השי"ת, עי"ז שהמשיך הענינים בהבנה והשגה דחב"ד.

והמשכת הענינים בהבנה והשגה דחב"ד נעשתה בעיקר ע"י אדמו"ר האמצעי, כידוע¹⁸ שענינו של אדמו"ר הזקן הוא חכמה, נקודה, וענינו של אדמו"ר האמצעי הוא בינה, התרחבות והתפשטות, כפי שרואים במאמרי החסידות שלהם, שהמאמרים של אדמו"ר הזקן הם בקיצור (באופן של נקודות), שכן, גם המאמרים שלאחרי פטרבורג, שהם באריכות לגבי המאמרים שלפני פטרבורג, הם עדיין בקיצור, ואילו האריכות במאמרי החסידות, באופן של התרחבות והתפשטות דבינה, נתחדשה ע"י אדמו"ר האמצעי דוקא.

ו. אדמו"ר האמצעי הי' אומר חסידות בשופי, לעתים קרובות ("זייער אָפּט"). — המהרי"ל (בנו של הצ"צ) הי' נוהג תמיד לבוא אליו לשמוע חסידות, ואדמו"ר האמצעי הי' נשען עליו בעת אמירת החסידות, והי' קוראו: "מיין סטענדער"¹⁹.

(16) ראה גם לקו"ש ח"ט ע' 246 ואילך. (סה"ש תש"ב ריש ע' 19). וראה גם שיחת ע' 251 ואילך.
 (17) תהלים ק, ב.
 (18) שיחת יו"ד כסלו תש"ב בסופה.
 (19) סה"ש תורת שלום ע' 244.
 (סה"ש תש"ב ריש ע' 19). וראה גם שיחת ע' 106).
 ש"פ ויצא תשי"א ס"ט (תו"מ ח"ב ע' 106).
 וש"נ.

פעם אחת בא המהרי"ל בזמן הרגיל — ביום הש"ק — לאמירת חסידות, ולהפתעתו לא הי' מאמר חסידות. בא המהרי"ל לאביו הצ"צ וסיפר לו — בתמיהה — שהסבא (או הדוד)²⁰ הרבי אינו אומר חסידות היום, ולא ענהו הצ"צ מאומה.

ומעשה שהי' כך הי' :

באותו ערב שבת דיברו אדמו"ר האמצעי והצ"צ ביניהם, ובין הדברים התאונן אדמו"ר האמצעי על כך שסובל מהפחדות (כידוע שמלבד המאסר, היו לו לעתים קרובות הפחדות שונות), והעיר הצ"צ, שאולי הסיבה לכך קשורה עם אופן אמירת החסידות שלו — שמצד ריבוי האמירה עלולים להבלע דברי הרב (רבינו הזקן).

דברי הצ"צ הנ"ל גרמו לכך שבאותו שבת לא אמר אדמו"ר האמצעי חסידות בזמן הרגיל כבכל שבת, אך, כעבור שעות אחדות, יצא אדמו"ר האמצעי ואמר חסידות כדרכו בקודש²¹.

*

ז. אדמו"ר האמצעי אמר²² שהוא מאחל לעצמו ("ער ווינטשט זיך") שאברכים בלכתם ברחוב ישוחחו ביניהם אודות יחודא תתאה ויחודא עילאה.

(וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:) ברכה של צדיק ונשיא בישראל — בודאי מתקיימת, וכיון שכן, אין הדבר תלוי אלא באברכים עצמם, שבלכתם ברחוב, בברוקלין, כאן, בווייליאמסבורג וכיו"ב, ישוחחו ביניהם אודות יחודא תתאה ויחודא עילאה.

* * *

[לאחר תפלת ערבית דמוצאי ש"ק והבדלה יצא כ"ק אדמו"ר שליט"א לקדש הלבנה, וכשלא נראתה הלבנה כיון שהשמים היו מכוסים בעבים — שב כ"ק אדמו"ר שליט"א להכנס לחדרו, ואמר:]

פעם יצא כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע לקדש הלבנה כשהשמים היו מכוסים בעבים, וסיפר²³, שעובדא הוה אצל הרה"צ ר' מאיר מפרעמישל'אן שלא הי' יכול לקדש הלבנה שהיתה מכוסה בעבים,

(20) הסבא — ביחס להמהרי"ל, או הדוד — ביחס להצ"צ.

(22) ראה סה"ש תש"ב ע' 104.

(21) כנראה, לאחר שהתבונן בהעמקת

(23) ראה גם סה"ש תרפ"ג ע' 37.

והתחיל לדבר אודות קידוש הלבנה בהיות בנ"י במדבר, דלכאורה, כיון שענני הכבוד הקיפום גם מלמעלה, איך היו יכולים לקדש הלבנה שהסתירוה ענני הכבוד? ותירץ, שמה רבינו הי' מנפנף במטפחת ("א מאך געטאָן מיטן טיכל"), והיו ענני הכבוד נקפלים כנגד הלבנה, וכשהראה הרה"צ ר' מאיר איך הי' משה רבינו מנפנף במטפחת, נתבהרו השמים ונראית הלבנה. — כאשר כ"ק אדנ"ע סיפר סיפור זה, הוציא את מטפחתו והראה איך הי' עושה הרה"צ ר' מאיר, ואז, נתבהרו השמים ונראית הלבנה.

(וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:) אם נמצאים כאן כאלה יהודים שיכולים לעשות כן — אולי נוכל לקדש הלבנה.

(א' הנוכחים אמר שהרבי יכול, וענה כ"ק אדמו"ר שליט"א בחיוך:)

די בכך שספרתי המעשה...

[ואח"כ אמר שישוב תיכף ("איך קום באַלד צוריק") לקדש הלבנה, והלך לבית אמו הרבנית הצדקנית לערוך הבדלה, וכאשר חזר כעבור משך זמן, נתבהרו השמים ונראית הלבנה.

לאחר קידוש לבנה הורה כ"ק אדמו"ר שליט"א שיערכו התוועדות בקשר לחג הגאולה יו"ד כסלו²⁴].

א' שיכולים להתוועד בשניהם, הסכים כ"ק אדמו"ר שליט"א באמרו: זהו בודאי טוב.

(24) כשנתעוררה שקו"ט אם לערוך ההתוועדות בליל או במוצאי יו"ד כסלו, ואמר